

<https://doi.org/10.52326/mled2025.06>

ACHIZIȚIILE PUBLICE EFICIENTE CA COLOANĂ VERTEBRALĂ A DEZVOLTĂRII DURABILE, PRIORITATE A PARTENERIATULUI STRATEGIC AL INSTITUȚIILOR FINANCIARE INTERNAȚIONALE

Iulian GANGAN, doctorand

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6985-1064>

Academia de Studii Economice al Moldovei

iulian.gangan2021@gmail.com

Abstract. Achizițiile publice joacă un rol esențial în dezvoltarea economică, socială și ecologică a unui stat. În Republica Moldova, acest domeniu este deosebit de relevant, având în vedere necesitatea optimizării utilizării resurselor publice, stimularea competitivității economice și promovarea transparenței. Într-un context marcat de alinierea la directivele europene și colaborarea cu instituțiile financiare internaționale, eficiența achizițiilor publice devine o prioritate strategică. De asemenea, în lumina obiectivelor globale de dezvoltare durabilă (ODD), achizițiile publice sunt văzute ca un instrument-cheie.

Parteneriatul Strategic cu instituțiile financiare internaționale (precum Banca Mondială, FMI sau BERD) subliniază necesitatea unui sistem de achiziții publice eficient, capabil să faciliteze implementarea proiectelor de infrastructură, modernizarea sectorului public și susținerea antreprenoriatului local. Tema propusă este extrem de actuală, având în vedere provocările de reformă și nevoia unei bune guvernante în Republica Moldova, pentru a asigura un viitor durabil.

Cercetarea este fundamentată pe o metodologie interdisciplinară, combinând metode cantitative și calitative pentru a obține o perspectivă cuprinzătoare asupra subiectului.

Cuvinte-cheie: achiziții publice, parteneriat strategic, e-tender, dezvoltare durabilă, achiziții durabile

Abstract. Public procurement plays an essential role in the economic, social and ecological development of a state. In the Republic of Moldova, this area is particularly relevant, given the need to optimize the use of public resources, stimulate economic competitiveness and promote transparency. In a context marked by alignment with European directives and collaboration with international financial institutions, the efficiency of public procurement becomes a strategic priority. Also, in light of the global sustainable development goals (SDGs), public procurement is seen as a key tool.

The Strategic Partnership with international financial institutions (such as the World Bank, IMF or EBRD) emphasizes the need for an efficient public procurement system, capable of facilitating the implementation of infrastructure projects, modernizing the public sector and supporting local entrepreneurship. The proposed theme is extremely topical, given the reform challenges and the need for good governance in the Republic of Moldova, to ensure a sustainable future.

The research is based on an interdisciplinary methodology, combining quantitative and qualitative methods to obtain a comprehensive perspective on the subject.

Keywords: public procurement, strategic partnership, e-tender, sustainable development, sustainable procurement

Achizițiile publice reprezintă procesul prin care autoritățile publice achiziționează bunuri, servicii sau lucrări pentru îndeplinirea atribuțiilor lor. Acestea implică cheltuirea unui volum semnificativ de resurse financiare din bugetul public, ceea ce le transformă într-un instrument strategic cu impact direct asupra economiei, societății și mediului.

Achizițiile publice și dezvoltarea durabilă sunt profund interconectate, deoarece modul în care guvernele și instituțiile publice aleg să cheltuiască resursele financiare poate influența direct sustenabilitatea economică, socială și ecologică.

Achizițiile publice durabile implică selectarea de bunuri, servicii și lucrări care nu doar să fie eficiente din punct de vedere economic, dar și să genereze un impact minim asupra mediului și să contribuie la echitatea socială. Prin utilizarea criteriilor de sustenabilitate în procesul de achiziții, autoritățile pot sprijini inovarea, reducerea emisiilor de carbon, promovarea muncii echitabile și protecția resurselor naturale.

Principalele legături dintre achizițiile publice și dezvoltarea durabilă sunt cele de *protecție a mediului* sau pentru o dezvoltare durabilă a statutului achizițiile publice trebuie orientate spre alegerea produselor ecologice, reducerea consumului de energie și promovarea reciclării. O altă legătură este *impactul economic*, ori investițiile în produse și servicii sustenabile pot stimula economia verde și crea locuri de muncă în sectoare inovatoare. *Dimensiunea socială* caracterizează altă legătură, în sensul că promovarea achizițiilor etice, care respectă drepturile muncitorilor și sprijină întreprinderile locale, favorizează incluziunea socială și echitatea. [1]

Implementarea unor politici eficiente de achiziții publice durabile este un pas esențial pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare sustenabilă stabilite la nivel global, precum cele din Agenda 2030 a ONU. Totodată, ele contribuie la construirea unor societăți mai responsabile și mai reziliente în fața provocărilor economice și ecologice.

La nivel global, multe țări și organizații internaționale adoptă politici de achiziții publice sustenabile pentru a sprijini dezvoltarea durabilă. Aceste politici asigură că bunurile și serviciile achiziționate au un impact pozitiv asupra mediului și societății.

Prin integrarea criteriilor de sustenabilitate în procesul de achiziții publice, guvernele și instituțiile contribuie activ la construirea unui viitor mai verde și mai echitabil.

În Republica Moldova, implementarea principiilor achizițiilor publice durabile a început să fie recunoscută ca o necesitate strategică, mai ales în contextul angajamentelor internaționale privind dezvoltarea durabilă și integrării progresive în spațiul economic european. Achizițiile publice, care reprezintă un procent semnificativ din PIB-ul național, pot deveni un instrument eficient de promovare a politicilor verzi, sociale și economice, cu condiția unei abordări sistematice și integrate.

În ultimele decenii, reformele din domeniul achizițiilor publice s-au concentrat în principal pe:

- sporirea transparenței;
- sporirea concurenței;
- sporirea eficienței economice.

Reformele din domeniul achizițiilor publice din Republica Moldova s-au concentrat, în mod prioritar, pe *sporirea transparenței*, ca răspuns la necesitatea combaterii corupției, creșterii încrederii publice și alinierii la standardele internaționale de bună guvernare. Într-un context marcat de o istorie a practicilor opace și a riscurilor de fraudă, transparența a devenit un principiu fundamental în construcția unui sistem eficient și credibil de achiziții publice. În acest sens, una dintre cele mai semnificative realizări a fost lansarea sistemului electronic de achiziții publice MTender, care a revoluționat modul în care sunt gestionate procedurile de achiziție, asigurând acces deschis la informații, participare concurențială și urmărirea în timp real a proceselor de atribuire a contractelor.

Platforma MTender a permis digitalizarea etapelor-cheie ale achizițiilor, de la publicarea anunțurilor de participare până la semnarea contractelor, oferind un cadru tehnologic modern ce reduce semnificativ riscul de manipulare și facilitează participarea unui număr mai mare de operatori economici. Prin publicarea automată a documentelor, deciziilor și ofertelor, sistemul a contribuit la sporirea gradului de responsabilizare a autorităților contractante, dar și la consolidarea capacității societății civile și a mass-mediei de a monitoriza utilizarea fondurilor publice.

Totodată, cadrul legal a fost ajustat în direcția transparenței, prin modificări aduse Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice, care a introdus principii precum tratamentul egal,

nediscriminarea, libera concurență și eficiența utilizării fondurilor publice. De asemenea, s-au instituit obligații clare privind publicarea rapoartelor de achiziții și motivarea deciziilor de atribuire, contribuind la reducerea arbitrariului și la crearea unui climat de încredere pentru operatorii economici [2].

Cu toate acestea, provocările persistă, în special în ceea ce privește aplicarea uniformă a legislației, calitatea documentației de atribuire și lipsa unor mecanisme clare de sancționare a abaterilor. Astfel, în pofida progreselor înregistrate, este necesară continuarea eforturilor de consolidare a transparenței, inclusiv prin formarea continuă a personalului, îmbunătățirea interoperabilității platformelor digitale și dezvoltarea unor instrumente analitice de prevenire a riscurilor de integritate.

Un alt obiectiv central al reformelor în domeniul achizițiilor publice din Republica Moldova a fost *sporirea concurenței* între operatorii economici, ca premisă fundamentală pentru eficientizarea utilizării fondurilor publice, creșterea calității bunurilor și serviciilor achiziționate și reducerea riscurilor de favoritism. Într-o economie de piață funcțională, concurența reală în cadrul procedurilor de achiziție publică stimulează inovația, transparența și eficiența, oferind autorităților contractante posibilitatea de a selecta cele mai avantajoase oferte din punct de vedere calitativ și financiar.

Pentru a încuraja participarea unui număr mai mare și mai divers de operatori economici, inclusiv a întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), autoritățile moldovene au întreprins o serie de acțiuni legislative și instituționale. Printre acestea se numără simplificarea procedurilor de achiziție, reducerea barierelor administrative, digitalizarea proceselor și crearea unui cadru juridic mai accesibil și predictibil. De asemenea, utilizarea sistemului electronic de achiziții publice MTender a contribuit semnificativ la creșterea gradului de participare, oferind acces egal la informații și facilitând depunerea ofertelor din orice regiune a țării sau din afara granițelor.

În paralel, au fost introduse criterii clare de calificare și selecție, menite să asigure o competiție loială și să evite excluderea nejustificată a anumitor operatori economici. De asemenea, au fost adoptate măsuri pentru combaterea cartelurilor și a altor practici anticoncurențiale, prin întărirea capacității instituțiilor de reglementare și cooperarea cu Consiliul Concurenței.

Cu toate acestea, sporirea concurenței reale în achizițiile publice rămâne o provocare, în special în sectoarele unde există o concentrare ridicată a pieței sau practici neconcurențiale persistente. Astfel, este necesară nu doar menținerea unui cadru legislativ favorabil concurenței, ci și intensificarea supravegherii pieței, creșterea transparenței în toate etapele procesului de achiziție și stimularea participării operatorilor economici prin promovarea unei culturi a concurenței loiale.

Reformele în domeniul achizițiilor publice din Republica Moldova au vizat în mod constant și obiectivul *creșterii eficienței economice*, recunoscut ca un pilon esențial al unei administrări publice moderne și responsabile. În condițiile în care cheltuielile publice reprezintă un procent semnificativ din bugetul de stat, eficiența economică în alocarea și utilizarea acestor resurse este crucială pentru asigurarea sustenabilității finanțelor publice, maximizarea valorii obținute în schimbul banilor cheltuiți și promovarea dezvoltării durabile.

Pentru a atinge acest obiectiv, autoritățile moldovene au implementat o serie de măsuri legislative, instituționale și tehnice care vizează optimizarea procesului de achiziție. Printre cele mai relevante se numără adoptarea unei abordări bazate pe valoarea totală a ciclului de viață al bunurilor și serviciilor achiziționate, în detrimentul criteriului exclusiv al prețului cel mai scăzut. Această schimbare de paradigmă permite luarea în considerare a costurilor de întreținere, operare, eliminare și a impactului asupra mediului, ceea ce conduce la decizii de achiziție mai informate și sustenabile pe termen lung.

Un alt pas important a fost digitalizarea procesului de achiziție prin introducerea platformei MTender, care a redus considerabil timpul și costurile asociate procedurilor administrative, a eliminat redundanțele și a contribuit la standardizarea documentației. Automatizarea și trasabilitatea proceselor au permis o mai bună planificare a achizițiilor și reducerea erorilor umane sau intenționate, crescând astfel eficiența operațională a autorităților contractante. [5]

De asemenea, reformele au inclus profesionalizarea funcției de achizitor public, prin organizarea de programe de instruire, certificare și perfecționare continuă, cu scopul de a îmbunătăți capacitatea instituțională și de a evita deciziile ineficiente sau riscante din punct de vedere bugetar. În paralel, s-a promovat planificarea strategică a achizițiilor, bazată pe analize de necesitate, evaluări cost-beneficiu și priorizarea investițiilor în funcție de impactul economic și social.

În ciuda progreselor realizate, provocările persistă în ceea ce privește aplicarea uniformă a criteriilor de eficiență, corelarea acestora cu obiectivele politicilor publice și monitorizarea eficienței a performanței contractelor atribuite. Prin urmare, pentru a consolida eficiența economică în sistemul achizițiilor publice, este necesară o abordare coerentă și integrată, care să combine reglementarea inteligentă, utilizarea tehnologiei și profesionalizarea resursei umane.

Cu toate acestea, dimensiunea durabilității a fost introdusă relativ recent în cadrul politicilor publice, iar implementarea sa practică rămâne limitată. În acest context, este esențială consolidarea cadrului instituțional și normativ, prin armonizarea legislației naționale cu standardele Uniunii Europene, în special cu directivele privind achizițiile publice care încurajează integrarea cerințelor ecologice și sociale în procesul de achiziție.

În ultimele decenii, politica de achiziții a evoluat de la un simplu instrument administrativ la un mecanism strategic de susținere a politicilor publice. Astfel, achizițiile publice sunt tot mai frecvent utilizate pentru atingerea unor obiective complementare, precum protecția mediului, creșterea incluziunii sociale, susținerea întreprinderilor mici și mijlocii sau promovarea inovației. În acest sens, apare conceptul de achiziții durabile, în care criteriile economice sunt îmbinate cu cele ecologice și sociale.

În ultimele două decenii, Republica Moldova a beneficiat de un sprijin semnificativ din partea instituțiilor financiare internaționale (IFI), precum Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional (FMI), Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), Banca Europeană de Investiții (BEI), dar și din partea Uniunii Europene, în eforturile sale de reformare și modernizare a sistemului de achiziții publice. Aceste parteneriate strategice au avut un caracter transformator, vizând nu doar susținerea financiară a proiectelor publice, ci și consolidarea capacității instituționale, dezvoltarea cadrului legal și întărirea mecanismelor de transparență și integritate în utilizarea fondurilor publice.

Instituțiile financiare internaționale au acționat ca factori de catalizare a reformelor, condiționând sprijinul financiar de implementarea unor standarde riguroase în domeniul achizițiilor, în conformitate cu bunele practici internaționale. Un exemplu relevant este Banca Mondială, care a contribuit la elaborarea noii Legi privind achizițiile publice nr. 131/2015 și a susținut implementarea platformei electronice MTender, promovând principiile de eficiență, concurență și responsabilitate fiscală. Prin diverse programe de asistență tehnică, Banca Mondială a oferit expertiză în revizuirea legislației, dezvoltarea instrumentelor de monitorizare și instruirea personalului din autoritățile contractante.

FMI, prin condiționalitățile sale macroeconomice, a pus accent pe eficiența cheltuielilor publice și reducerea riscurilor de corupție în procesele de achiziție, solicitând consolidarea guvernantei financiare și respectarea principiilor de transparență și responsabilitate bugetară. În mod particular, în cadrul programelor susținute de FMI, Moldova a fost încurajată să își consolideze sistemele de control intern și audit public pentru a asigura utilizarea corectă a fondurilor și prevenirea abaterilor în domeniul achizițiilor.

BERD și BEI s-au implicat direct în finanțarea unor proiecte majore de infrastructură, punând accent pe achiziții transparente și competitive în cadrul contractelor atribuite. Aceste instituții impun reguli clare de achiziții care se aplică beneficiarilor moldoveni, contribuind astfel la alinierea proceselor naționale la cerințele internaționale. De asemenea, ele au încurajat dezvoltarea capacităților tehnice ale instituțiilor publice prin consultanță, audit extern și sisteme de raportare conforme cu standardele europene.

Prin această colaborare multidimensională, Republica Moldova nu doar că a beneficiat de resurse financiare importante, ci a fost și orientată către o modernizare profundă a sistemului său

de achiziții publice, care să răspundă cerințelor de eficiență economică, responsabilitate socială și dezvoltare durabilă. Totodată, parteneriatele internaționale au generat presiuni pozitive pentru implementarea unor reforme sistemice și pentru consolidarea încrederii publicului și a comunității internaționale în capacitatea statului de a gestiona fonduri publice în mod corect și eficient.

Parteneriatele strategice ale Republicii Moldova cu instituțiile financiare internaționale au exercitat o influență profundă asupra direcției și conținutului politicilor publice în domeniul achizițiilor, contribuind decisiv la alinierea sistemului național la cerințele și practicile internaționale. Acest impact se reflectă atât în plan normativ, cât și în cel instituțional și operațional, prin promovarea unui cadru de achiziții modern, competitiv și sustenabil.

În primul rând, unul dintre cele mai semnificative rezultate ale cooperării cu Banca Mondială, BERD, FMI și UE a fost promovarea convergenței legislative cu directivele Uniunii Europene în materie de achiziții publice. Astfel, Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice și actele subsecvente au fost elaborate în spiritul Directivei 2014/24/UE, asigurând compatibilitatea cadrului juridic moldovenesc cu normele europene privind transparența, tratamentul egal, utilizarea criteriilor de atribuire pe baza celui mai bun raport calitate-preț și recursul eficient.

Această armonizare a fost susținută prin proiecte de asistență tehnică precum „Support to Public Procurement System Reform in Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat cu sprijinul BERD, care a furnizat expertiză pentru revizuirea legislației, elaborarea ghidurilor metodologice și instruirea funcționarilor publici. De asemenea, standardele instituțiilor financiare internaționale privind procesele de achiziții transparente, eficiente și excluderea conflictelor de interese au fost transpuse în politicile și procedurile naționale, inclusiv în reglementările privind achizițiile sectoriale și cele din domeniul utilităților.

În al doilea rând, aceste parteneriate au încurajat introducerea elementelor de achiziții strategice și durabile în politicile naționale, în linie cu Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă. Instituțiile internaționale au oferit sprijin conceptual și tehnic pentru ca autoritățile moldovene să includă criterii de mediu și sociale în evaluarea ofertelor, să adopte practici de planificare strategică a achizițiilor și să dezvolte indicatori de performanță care reflectă impactul economic, ecologic și social al achizițiilor publice.

Un exemplu elocvent este adoptarea de către Guvernul Republicii Moldova, cu sprijinul Băncii Mondiale, a Strategiei de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023–2026, care integrează priorități de digitalizare, transparență, durabilitate și profesionalizare. Prin această strategie, Republica Moldova își propune să îndeplinească cerințele standardelor internaționale privind buna guvernare, eficiența utilizării fondurilor publice și prevenirea corupției.

În fine, armonizarea cu standardele internaționale a fost accelerată și de angajamentele asumate în cadrul Acordului de Asociere RM–UE, care impune transpunerea treptată a acquis-ului comunitar, inclusiv în domeniul achizițiilor publice. Instituțiile financiare internaționale acționează astfel nu doar ca finanțatori, ci și ca actori de susținere a integrării europene prin promovarea unor politici publice compatibile cu principiile pieței interne a Uniunii.

Pentru a evidenția impactul parteneriatelor strategice asupra politicilor publice de achiziții și alinierea acestora la standardele internaționale, este esențial să analizăm date statistice recente privind achizițiile publice din Republica Moldova.

Conform datelor furnizate de Agenția Achiziții Publice, în primul semestru al anului 2024, autoritățile contractante au realizat achiziții publice în valoare totală de 5.975.238.717,70 lei. Aceasta reprezintă o scădere de 11,56% comparativ cu aceeași perioadă a anului 2023, când valoarea achizițiilor a fost mai mare cu 781.092.298,68 lei. De asemenea, numărul contractelor și acordurilor adiționale încheiate a fost de 14.400, cu 2.201 mai puține decât în semestrul I al anului precedent. [4; 5]

Această reducere poate fi atribuită unor factori precum ajustările bugetare, eficientizarea proceselor de achiziție și implementarea unor măsuri de control mai stricte, în conformitate cu recomandările partenerilor internaționali.

Tabelul 1. Repartizarea achizițiilor publice după tipul obiectului achiziționat, semestrul I al anului 2023, lei

Nr d/o	Indicatori	Valoarea, lei
1.	Bunuri	2.390.000.000
2.	Lucrări	2.100.000.000
3.	Servicii	1.485.238.717,70
Total:		5.975.238.717,70

Sursa: elaborat de autor în baza [4]

Această distribuție indică o orientare semnificativă către achiziția de bunuri și lucrări, reflectând prioritățile de dezvoltare infrastructurală și investițiile în proiecte majore, în concordanță cu obiectivele strategice stabilite împreună cu instituțiile financiare internaționale.

Achizițiile de valoare mică

În aceeași perioadă, achizițiile publice de valoare mică au totalizat 1.604.869.764,40 lei, dintre care:

- Achiziții cu publicarea anunțului de participare: 176.019.684,74 lei
- Achiziții prin contractare directă: 1.428.850.079,66 lei

Ponderea ridicată a achizițiilor prin contractare directă subliniază necesitatea continuării eforturilor de transparentizare și competitivitate în procesul de achiziții publice, aspecte promovate constant de partenerii internaționali.

Una dintre cele mai frecvente provocări identificate în cadrul acestor parteneriate este capacitatea redusă a instituțiilor publice de a implementa eficient reformele propuse. Deși există un cadru legislativ aliniat standardelor internaționale, aplicarea acestuia este deseori deficitară din cauza lipsei de personal calificat, fluctuației frecvente a angajaților în autoritățile contractante și insuficienței resurselor logistice. Aceste aspecte afectează în mod direct calitatea documentației de atribuire, evaluarea ofertelor și monitorizarea execuției contractelor.

Un alt obstacol îl reprezintă fragmentarea intervențiilor internaționale și lipsa unei coordonări eficiente între donatori. Fiecare instituție parteneră vine cu propriile cerințe, metodologii și obiective, ceea ce poate conduce la suprapuneri, confuzii sau chiar eforturi contradictorii. De exemplu, condițiile diferite impuse de FMI și de UE pot genera dificultăți în stabilirea priorităților sau în alocarea eficientă a resurselor naționale.

Concluzii

În multe cazuri, reformele în domeniul achizițiilor sunt inițiate și susținute aproape exclusiv prin finanțare externă, ceea ce ridică problema sustenabilității pe termen lung. Atunci când proiectele-pilot sau reformele instituționale nu sunt continuate din surse interne, există riscul ca progresele obținute să stagneze sau să fie anulate odată cu încheierea sprijinului financiar și tehnic extern.

Adesea, reformele în domeniul achizițiilor se confruntă cu rezistență din partea unor actori instituționali, fie din cauza intereselor personale și a riscurilor asociate pierderii controlului asupra resurselor publice, fie din lipsa unei culturi organizaționale orientate spre performanță și transparență. De asemenea, în perioadele de instabilitate politică sau electorală, reformele pot fi tergiversate, ignorate sau chiar inversate, ceea ce slăbește încrederea partenerilor externi. Implementarea mecanică a modelelor externe fără adaptarea la realitățile socio-economice și culturale ale Republicii Moldova poate duce la disfuncționalități sau la formalism birocratic. De exemplu, impunerea unor criterii de selecție sau proceduri rigide poate limita participarea întreprinderilor mici și mijlocii (IMM), afectând astfel competitivitatea pieței publice interne.

Deși parteneriatele strategice cu instituțiile financiare internaționale au un rol catalizator în reformarea sistemului de achiziții publice, este esențial ca Republica Moldova să abordeze activ aceste provocări, prin consolidarea capacității instituționale, îmbunătățirea coordonării interinstituționale, creșterea autonomiei financiare și adaptarea reformelor la contextul național.

Numai în acest fel se pot asigura rezultate durabile și asumarea reală a standardelor internaționale în domeniul achizițiilor publice.

În multe cazuri, reformele în domeniul achizițiilor sunt inițiate și susținute aproape exclusiv prin finanțare externă, ceea ce ridică problema sustenabilității pe termen lung. Atunci când proiectele-pilot sau reformele instituționale nu sunt continuate din surse interne, există riscul ca progresele obținute să stagneze sau să fie anulate odată cu încheierea sprijinului financiar și tehnic extern.

Bibliografie:

1. Peter Baily, David Farmer, David Jessop, David Jones. *Principiile și managementul achizițiilor publice*, publicată de Editura ARC în 2009, 524 p. ISBN 9789975613438.
2. LEGE Nr. 131 în 03-07-2015 privind achizițiile publice. Publicat : 31-07-2015 în Monitorul Oficial Nr. 197-205 art. 402. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113104&lang=ro .
3. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. *Ghid privind achizițiile publice durabile..* Chișinău, 2020. Disponibil: <https://mf.gov.md>.
4. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. *Raport privind funcționarea sistemului MTender 2018–2023*. Chișinău, 2023. Disponibil: <https://mf.gov.md>.
5. Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE), *Achizițiile publice în Republica Moldova: între transparență, eficiență și bune practici internaționale*, Publicație analitică, Chișinău, 2022. Disponibil online la: <https://ipre.md/2022/11/15/achizitiile-publice-in-republica-moldova/> (accesat în aprilie 2025).